

РЕЦЕНЗИЯ

на

дисертационна разработка на тема

" Личност и когнитивни стилове"

на Христина Николаева Арабаджиева за присъждане на образователната и научна
степен «доктор»

по Педагогическа и възрастова психология

Рецензент: Наталия Хр. Александрова

проф. дпсн

Представеният за рецензиране и защита дисертационен труд разглежда една сравнително слабо разработена научноизследователска проблематика, а именно спецификите на когнитивните стилове и проявите на психологически и преди всичко личностнопсихологически структури. Съдържанието и логиката на систематизиране на дадения труд убедително води и разкрива коректно научноизследователските етапи на едно такова проучване. Съвсем целенасъобразно и адекватно са представени и анализирани литературните източници, които са насочени към разглеждане и анализ на нивото на проучване на изследваните проблеми в професионалната литература. Прави приятно впечатление, че докторантката коректно на редица места изтъква, че «теоретичният анализ отразява преглед на достъпната информация на досега проученото състояние на изследваните психологически феномени». В този смисъл тя ясно и определено очертава като споделя авторитетни определения, водещи теоретични концепции и становища. Така в този контекст като базово становище, тя приема и разглежда теорията на К. Г. Юнг за психологическите типове и то в рамките на четирите основни психични функции, а именно мислене, сетивност, интуиция, чувстване. С пълнота и задълбоченост анализира съдържанието на тези четири основни психични функции. В духа на добронамерената дискусия, тук бих искала да споделя за обособяването, което той прави на тези функции в две двойки, а именно рационална – мислене-чувстване, и ириционална –усещане-интуиция. Съответно ако доминира една

от тези функции, то тя се явява висша функция и доминира съответен тип. То тогава според К. Г. Юнг имаме и спомагателна такава.

По отношение на функционирането и ролята на спомагателната функция особено внимание е отделено от Маейрс-Бригс, което дава основание на двете изследователки за описание на типовете личност и разработването на система от тестове, наречени « Индикатор на типовете личност» на Маейрс-Бригс. С тези няколко реда коментар бих искала да препоръчам на докторантката да обърне внимание на тези особености на психичните функции и най - вече на спомагателната такава, което би провакирало бъдещи проучвания, но зависи от нейните личностни научни интереси и нагласи.

В рамките на теоретичния преглед адекватно и професионално са представени концепции, разглеждащи емоционалната интелигентност и нейното детайлно анализиране. Относно мнението за споделяне на ефективността на подхода на Mayer и Salovey, и приоритетното му приемане в професионалните среди и най-вече при клинични наблюдения, не бих абсолютизирала приложимостта на този подход и такива твърдения. По своята същност този психологически конструкт т. е. емоционалната интелигентност има вече своята заслужена приложимост в редица сфери на обществената практика-бизнес, социална сфера, подбор на кадри като при това работещи са и други подходи, както в теоретичен, така и в методически план. Тези няколко реда на мнения имат своя реторичен характер и в никакъв случай не оспорват вижданията и становището на докторантката. Обзорната част на дисертационната разработка последователно и коректно разкрива опорните концепти на докторската дисертация, проучване и преглед на стратегиите за справяне със стреса, личността в контекста на обяснителните модели.

Дизайнът на емпиричното проучване очертава основните структурни компоненти, а именно цел, хипотези, изследователски задачи, детайлно описание на извадката на изследваните лица и обособяването им в четири групи, които очертават четирите когнитивни стила. Подробно са представени изследователските инструменти, а именно:

- 1/ Тест за измерване на когнитивните стилове;
- 2/ Тест за оценка на емоционалната интелигентност с добра стойност на надеждността;
- 3/ Въпросник за предпочитани стратегии за справяне със стреса;
- 4/ Метод на полярните профили на Giesen тест.

Анализът на получените резултати е представен поетапно и коректно, и в реда на приложените изследователски техники, като данните се съотнасят към вече обособените четири групи, отнасящи се и характеризиращи се със съответните когнитивни стилове. След представянето на статистическия массив от данни и техният анализ, докторантката разгръща своите интерпретации на едно по-описателно професионално ниво, което ѝ дава основание да определи степента и границите на потвърждаване или отхвърляне на формулираните емпирични хипотези и търсения. Респективно така се потвърждават първата и втората хипотези, а именно първата хипотеза-«Различните типове когнитивен стил инициират индивидуални различия по отношение на емоционалната интелигентност, предпочитаните стратегии за справяне със стреса и някои социално-психични личностни качества, като тези различия са най-явни между субектите с когнитивен стил „сетивност- мислене” / лявохемисферен стил/ и субектите с когнитивен стил „ интуиция-чувстване”/ дяснохемисферен стил/; и втората хипотеза а именно „Субектите с когнитивен стил „интуиция-чувстване” (дяснохемисферен стил) демонстрират по-висока емоционална интелигентност в сравнение със субектите с други когнитивни стилове. Докато резултатите не подкрепят третата хипотеза , а четвъртата е частично потвърдена.

Своята завършеност са обобщенията и интерпретациите на основните характеристики на емоционалната интелигентност, предпочитани стратегии за справяне със стреса, както и шестте социално-психични качества, които характеризират всеки един от четирите типа когнитивен стил. Описанието на личностните профили показва коректност, умение за прецизно детерминиране, премерено, балансирано привеждане на тези специфични характеристики и тяхното разкриване през призмата на дадения когнитивен стил.

Систематично са структурирани и професионално представени основните изводи и приноси на представената научноизследователска разработка.

Към докторантката вече адресирах някои свои мисли и виждания в началото на представената рецензия. Тези мои мисли не омаловажават достойнствата на представената дисертационна разработка. По принцип стойностните дисертационни трудове провокират мисли, дискусии, размисли. В това е градивната сила на научноизследователските усилия и търсения.

В този ред на мисли и мой коментар размислите ми са насочени към стимулиране на докторантката за бъдещи проучвания и търсения.

Забележките ми са към такива изрази като „находка” и някои други печатни грешки и пропуски.

Смятам, че особено актуален и с голям приложен ефект ще е проучване, което би отразило същите изследвани психологически феномени преди всичко във възрастов аспект, а именно в това проучване са включени лица от 20 до 55г. А това в бъдеще може да се реализира в рамките на съответни възрастови периоди, което както вече отбелязах има особено важно приложно значение.

Независимо от коментарите и препоръките, представената дисертационна разработка очертава профила на докторантката Христина Арабаджиева като един сериозен и коректен изследовател, задълбочен професионалист, което убедително ме мотивира да оценя по достойнство професионалните качества на дисертационния труд. А това категорично дефинира високата ми оценка на дисертацията и предлагам на многуважаваното и авторитетно жури да ѝ присъди образователната и научна степен „доктор” на Христина Николаева Арабаджиева.

Рецензент:

/проф. дпсн Наталия Хр. Александрова/